

УДК 159.9:159.96

*Л. Перелигіна, професор кафедри психології діяльності в особливих умовах
(ORCID 0000-0001-5019-7671)*

*Д. Похілько, провідний науковий співробітник навчально-наукової лабораторії
екстремальної та кризової психології (ORCID 0000-0003-3374-8771)
Національний університет цивільного захисту України, Харків*

**ЗМІНИ СМИСЛОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ ПІД
ВПЛИВОМ ПАНДЕМІЇ COVID-19**

Вивчення смисложиттєвих орієнтацій особистості є актуальною темою, на нашу думку саме тому, що і досі зарубіжні та вітчизняні дослідники не прийшли до єдиного тлумачення цього поняття. І це має певний сенс, тому як на формування та розвиток ціннісно-сислової сфери впливає багато факторів (вік, мотивація, спрямованість особистості, Я- концепція, соціалізація і інакше) і по сьогоднішній день являється однією із актуальних тем глибокого дослідження та вивчення.

В нашому дослідженні ми вивчаємо вплив коронавірусної хвороби викликаного COVID-19 та зміни та трансформації у смисложиттєвих орієнтаціях особистості.

Показано, що ситуація навколо пандемії для певної частини опитаних є кризовою подією, яка обумовлює певним чином трансформаційні процеси в ціннісно-сислової сфері особистості.

Під впливом пандемії почали змінюватися уявлення людей, змінювався процес повсякденної життєдіяльності, з'являлися обмеження і заборони. При цьому потреба людини у дотриманні вимог щодо запобігання поширенню вірусу, потреба контролювати власну поведінку та поведінку оточуючих стає реальністю, соціально доброзичливе ставлення змінюється підозрілістю та стигмою. Люди в усьому світі вже не живуть так, як раніше – такий спосіб життя став новою соціальною реальністю для кожного.

Усі виявлені трансформації ціннісно-сислової сфери чоловіків та жінок свідчать проте, що в залежності від вплива нової соціальної ситуації, у нашому дослідженні це карантинні обмеження викликані коронавірусною хворобою COVID-19, виразно проявляється в активному розвитку морально-ціннісних та естетичних почуттів, освоєнні нових соціальних ролей (економічні, професійні, громадянські, сімейні, побутові тощо); налаштуванні міжособистісних відносин; відбувається закріплення або реконструкція старих, а також формування нових схильностей та інтересів, визначення перспектив життя та смисложиттєвих орієнтацій особистості.

За результатами видно, що у молоді не має ніяких відмінностей за шкалами СЖО між чоловіками та жінками, водночас у всіх інших групах відмічаються відмінності але слід зазначити, що найбільші відмінності спостерігаються у 3 віковій групі за шкалами «Цілі», «Результат», «Локус контролю життя», «Свідомість життя».

Ключові слова: смисложиттєві орієнтації; ціннісно-сислова сфера; коронавірусна хвороба.

Вступ. В Україні коронавірусна інфекція Covid-19 (пневмонія нового типу) вперше була діагностована 3 березня 2020 року в Чернівцях. 13 березня було зафіксовано перший летальний випадок внаслідок коронавірусної інфекції. На 10 квітня 2023 в Україні налічувалося 5465954 занедужавших, з них померлих — 111676 [14].

Трансформації соціальних утворень, зміна культурно-історичних систем впливає на зміни цінностей, відображаються в сенсі життя і ціннісних пріоритетах кожної людини. Це питання є досить актуальним, саме тому воно привернуло увагу психологів і філософів, педагогів, соціологів та представників інших суміжних наук.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес набуття людиною сенсу існування та вплив цього чинника на життя людини є актуальною темою дослідження багатьох наук. Сенс людського життя передбачає зв'язок індивідуального сенсу з загальнолюдським. При цьому сенс життя, як явище, — це не просто певне поняття, життєва мета, що стала високозначущою цінністю людини, а психологічна форма, яка має свої особливості та етапи формування. Питання сенсу життя пов'язані з питаннями особистості [1].

Психологія вивчає сенс життя як феномен свідомості, компонент структури особистості та регулятор індивідуальної життєдіяльності, а також як психологічний фактор, що опосередковує спілкування, міжособистісну взаємодію та організацію спільної діяльності людей у групах. Проблема смисложиттєвих орієнтацій особистості займає гідне місце у роботах видатних психологів. Зокрема, ще у 1927 р. М.М.

Рубінштейн видав роботу «Про сенс життя», в якій стверджував, що людина – це істота, яка спрямована у майбутнє, тобто має «проект» цього майбутнього [4].

А. Адлер в теорії індивідуальної психології виділяє три фундаментальні життєві проблеми трьох об'єктивних аспектів людського буття, до яких відносяться (тобто сенс життя визначається трьома зв'язками, які визначають усе індивідуальне людське буття):

- факт життя людини в суспільстві породжує проблему міжособистісних відносин, кооперації і дружби;

- факт життя людини на Землі в конкретних умовах існування породжує проблему праці та професійного самовизначення;

- факт існування двох статей породжує проблему відносин між ними, любові і шлюбу [9].

У 70-80-ті роки ХХ ст. бурхливо розвивається психологічна теорія сенсу життя та формуються поняття, що описують структурні елементи смислової сфери особистості, наприклад у роботах А.Г.Асмолова, Б.С.Братусь; запропоновані класифікації смислових утворень (Є.Є.Насіновська та ін.), концепції смислової саморегуляції (В.А.Іванников, Б.В.Зейгарник), концепції смислової динаміки (Ф.Є.Василюк) [2].

У контексті наших наукових досліджень має важливе значення роботи В. Є. Чудновського, які зокрема підтвердили доцільність висвітлити достатність і оптимальність сенсу життя, де він запропонував основні ознаки сенсу життя:

- «реалістичність» сенсу життя як відповідність сенсу життя, з

одного боку, наявним, об'єктивним умовам, необхідним для його реалізації, з іншого індивідуальним можливостям людини;

• «конструктивність» сенсу життя як характеристика, що відображає ступінь його позитивного (або негативного) впливу на процес становлення особистості та успішність діяльності людини [6].

О.Ю. Гетьманова вважає, що концепцію сенсу життя особистості можна представити як трирівневу структуру: когнітивний, афективний, конативний [5].

Натомість, за В. Г. Немировським можна виділити дев'ять основних концепцій сенсу життя, де кожна представлена у свідомості особистості як її спрямованість:

- творчо-альтруїстична,
- соціально-творча,
- соціально-демографічна,
- престижна,
- лідерська,
- гедоністична,
- конформістська,
- теологічна чи релігійна [3].

Кожна людина розуміє життя себе та оточуючих, виходячи зі свого світогляду, віку, соціального статусу, потреб та інтересів, сподівань та бажань. Сенс, що виникає в результаті взаємодії людини зі світом, який перекладається на стимул для подальшої взаємодії, звідси почуття поділяються на стимулюючі та наслідкові.

З загальної точки зору сенс життя визначається як динамічна система, маюча мотиваційний аспект особистого життя та спрямованість намірів і емоційну насиченість.

Якщо розглядати сенс життя через призму психологічних функцій, то вони можуть бути систематизовані на три основні категорії:

1. Провідна функція: суб'єктоутворююча.

2. Базові функції: відбивні та регулюючі.

3. Приватні функції: захисні, комунікативні, спонукаючі, ті що спрямовують, смислоутворювальні, ідентифікаційні, оцінюючі [8].

Існує багато психологічної літератури за кордоном, а також вітчизняних дослідників які класифікують кризи на 2 групи: кризи, в залежності від ситуації (проблемна, конфліктна, емоційно важка, напружена, важка, кризова), та виділяють види криз: криза першого виду- де викликана ситуація, може серйозно ускладнити реалізацію життєвого замислу, проте зберігається можливість відновлення перерваного кризою перебігу життя; та криза другого виду - робить реалізацію життєвого замислу неможливою. Результат – модифікація самої особистості, її переродження, прийняття нового замислу життя, нових цінностей [10].

Криза свідчить про наявність або відсутність додаткових сил для вивільнення потенціалу, для змін та долання рубежу між старим і новим. Процес переживання кризової ситуації в більшій мірі здійснює вплив на особистість, зміну його сенсу життя, оскільки при переживанні складної ситуації відбувається трансформація, перебудова внутрішнього світу людини. Вплив негативного (сумного) досвіду (наприклад, переживання тяжкої втрати, невиліковна стадія раку, втрата всього через залежність, серйозна інвалідність, близькь зустріч зі смертю), тобто переживання сильних страждань, вони немов змінюють людину, водночас в неї може змінитися сенс життя.

Після певних подій (кризових ситуацій) особистість перестає приймати життя як належне, такі люди набувають сильного почуття вдячності за все: говорять про дорожочинність близьких людей, власного життя та тіла, красу та дива природи. Таким чином відбувається трансформація сенсу життя, при якій особистість відчуває новий зв'язок із Всесвітом, яка стає менш матеріалістичними і більш альтруїстичними, при цьому майно і кар'єрне зростання втрачають свою значущість, тоді як творчість, любов і альтруїзм стають набагато важливішими. Такі люди відчувають себе дуже «живими». В цілому таку трансформацію можна описати як набуття нового сенсу життя [10].

Структура смислової області індивідуальних значень за своєю суттю динамічна. Поле ціннісної семантики в цілому є досить стабільною формою, але воно змінюється в залежності від соціальних, побутових, екзистенціальних подій. Особливо важливим елементом у знаходженні сенсу життя людиною вважаються цінності та ціннісні орієнтації, що спрямовують особистість до пізнання, розвитку, самоактуалізації, цілісності та гармонії.

У кризовій ситуації відбувається трансформація смислової структури особистості: людина намагається знайти сенс своєї ситуації для розуміння та інтерпретації досвіду та свого існування – шукає сенс, який продовжує її існування. Ця реконструкція внутрішнього світу. Це хоч і завдає певних втрат, але й відкриває перед людиною новий горизонт особистісного зростання через рефлексивну перебудову системи власних ціннісних орієнтацій і всього поля ціннісних смислів. За

такого підходу криза стає не символом розпаду духовного світу особистості, а необхідним кроком для подальшого особистісно-духовного зростання [13].

Ціннісна орієнтація стосується ступеня, до якого індивід під час прийняття рішення зосереджується на завданні та його технічних аспектах або на людських і соціальних аспектах проблеми [14].

Метою цієї статті є вивчення змін у смисложиттєвих орієнтаціях особистості під впливом вітальної загрози, викликаною захворюваністю на COVID-19.

Методика дослідження. Проблема вивчення впливу COVID-19 на психоемоційний стан населення України хоча відійшла на другий план у зв'язку із повномасштабним вторгненням РФ на Україну, але все ж таки доволі актуальна. Ми спостерігаємо вплив на усі складові життя населення і в залежності від сприйняття загрози COVID-19 можна виділити 2 категорії: більш стурбовані ситуацією навколо пандемії та ті, хто адекватно пристосовуються до реалій життя під час пандемії [11].

Отже, враховуючи вищезазначене, 243 особи, які взяли участь в нашому дослідженні, ми розділили на чотири групи випробуваних за віком (1- 16-24 років; 2- 25-35 років; 3- 36-44 роки; 4- 45-60 років), а також за статтю на дві групи (чоловіки та жінки).

Для дослідження особливостей змін у смисложиттєвих орієнтаціях був використаний Тест «Смисложиттєві орієнтації» (СЖО) Д. Леонтєва, який дозволяє оцінити «джерело» сенсу життя, який може бути знайдений людиною або в майбутньому (цілі), або в сьогоденні (процес) або минулому (результат), або у всіх трьох складових життя.

Математично-статистичний метод t-критерій Стьюдента для порівняння двох незалежних вибірок, було використано для аналізу

результатів дослідження та їх обробка здійснювалася за допомогою комп'ютерної програми SPSS for Windows 15.

Табл.1. Показники сенсожиттєвих орієнтацій у чоловіків та жінок: вік 16-24 (бали)

Шкали	М	Ж	t	p-рівень
Цілі	31,42±6,50	31,58±6,74	-0,090	0,929
Процес	27,17±5,69	30,14±5,93	-1,893	0,069
Результат	25,27±4,44	24,61±4,72	0,645	0,524
Локус контролю - Я	20,67±3,97	21,15±4,84	-0,500	0,620
Локус контролю - життя	30,80±5,09	30,97±6,65	-0,133	0,895
ОЖ	94,15±13,09	97,42±14,96	-0,962	0,343

Молоді люди спроможні до саморегуляції своїх емоційних станів, ставлення до себе теж набуває більш стійкого позитивного змісту. Почуття, формуючись в узагальненому вигляді, поєднуються зі знаннями і виражають більш-менш стійкі світоглядні настанови. Тому даний віковий період чутливий до формування світогляду як системи стійких переконань. Значне місце в ньому займає моральна орієнтація як ставлення до людей, норми поведінки тощо. Моральна свідомість в юнацькому віці піднімається до ступеня стійких моральних переконань, що уможливує свідому регуляцію поведінки. За дослідженнями американського психолога Л.Кольберга, автора теорії морального розвитку, юнацький вік характеризується досягненням особистістю постконвенційного рівня. На думку Л.Кольберга, особистість досягає рівня справжньої моральності не раніше 20-ти років. Початок юнацького періоду характеризується виокремленням інтересів, які стають більш серйозними, зрілими та стійкими. У власне юності інтереси інтегруються у спрямованість

особистості, що може мати просоціальний, асоціальний чи антисоціальний зміст. Статус студента зумовлює активізацію пізнавальних інтересів юнака, вони набувають професійного і дослідницького спрямування. Навчання в університеті сприяє розвитку здібностей молоді людини, як загальних, так і спеціальних [12].

У табл.1 представлені результати теста «СЖО» чоловіків та жінок молодого віку (16-24). За результатами, ми бачимо, що відмінності між шкалами у жінок та чоловіків – відсутні. Ми припускаємо, що це можливо із за того, що під час пандемії молоді люди більшою мірою мотивовані пошуком нових вражень, інформації, різноманітних задовольень, шляхів самореалізації, покращенням матеріального становища, підвищенням соціального престижу та професійного статусу. Ці потреби, мотиви та цінності є характерними для осіб даного віку. У зв'язку з цим, ми думаємо, що завдяки своєму віку молоді люди не сильно стурбовані навколишньою ситуацією та швидко можуть адаптуватися до нових умов життя.

Табл.2. Показники сенсожиттєвих орієнтацій у чоловіків та жінок: вік 25-35(бали)

Шкали	м	ж	t	p-рівень
Цілі	34,00±6,97	33,51±5,62	0,255	0,801
Процес	31,01±2,78	29,06±5,97	1,599	0,120
Результат	30,25±9,12	25,79±4,40	2,128	0,044
Локус контролю - Я	20,77±7,64	21,43±3,92	-0,447	0,658
Локус контролю - життя	34,10±4,63	32,63±5,12	1,004	0,326
ОЖ	101,50±13,33	96,84±13,74	1,323	0,196

На початку раннього дорослого віку остаточно завершується зростання та дозрівання організму, людина досягає вершини своїх фізичних можливостей, так триває до 30 років, потім починається їх повільний малопомітний спад. В цьому віці на психіку впливають як нормативні (передбачувані), так і ненормативні (несподівані) події, які можуть спричинити стресові реакції. Сильнішу реакцію напруження викликають непрогнозовані стресогенні події. Це пов'язано, за висловом С.М. Костроміної, з ще нестійкою системою цінностей і емоційною чутливістю молодої людини. Однак помірні стреси потрібні для психіки дорослого, так як мобілізують та стимулюють її. В процесі виходу зі стресових ситуацій особистість навчається опанувальній поведінці, що забезпечує конструктивне розв'язання життєвих проблем та збереження психічного здоров'я.

Основне прагнення у ранньому дорослому віці зайняти вагоме місце у обраній сфері діяльності, вияви

творчості в професійній праці за визначенням «етапів професійного циклу» за С'юпером; вдосконалення професійних та особистісних якостей та компетенцій фахівця «стадії професійного циклу» за Бодровим.

Згідно отриманих результатів у вікової групи 25-35 років, ми бачимо, що відмінності існують лише за шкалою «Результат», де більший бал мають чоловіки. На нашу думку, це може свідчити про те, що чоловіки більш націлені в цьому віці на вдосконалення професійного рівня, підвищення своєї кваліфікації задля подальшого гарного майбутнього, та згідно інтерпретації тест «СЖО» шкала «Результат» свідчить про задоволеність своїм життям та самореалізацією.

Також вважаємо слід зазначити, що показники у жінок за шкалою «Результат», менші, але не з великою розбіжністю, і це може свідчити про те, що жінки достатньо задоволені своїм життям і розуміють, що їх певний відрізок життя має сенс та продуктивність.

Табл.3. Показники сенсожиттєвих орієнтацій у чоловіків та жінок: вік 36-44(бали)

Шкали	ч	ж	t	p-рівень
Цілі	36,50±0,88	32,58±5,59	3,436	0,002
Процес	33,50±1,84	31,71±4,79	1,523	0,141

Табл. 3. (Продовження)

Результат	29,51±2,23	25,00±5,49	3,692	0,001
Локус контролю - Я	22,00±3,61	21,29±4,75	0,607	0,550
Локус контролю - життя	36,50±1,53	33,50±6,14	2,205	0,038
ОЖ	110,75±2,33	99,58±13,12	4,206	0,000

Аналіз результатів дослідження динаміки сенсожиттєвих орієнтацій у чоловіків та жінок 3 вікової групи показав, що є суттєві розбіжності показників за шкалами «Цілі» ($p=0,002$), «Результат» ($p=0,001$) та «Локусу контролю – життя» ($p=0,038$). Стосовно цілей життя у жінок, можна припустити, що вони були переглянуті та їх кількість зменшена. Напевне, було враховано реалії часу, які потребують внесення змін у життєві плани. Чоловіки в свою чергу, згідно показників, живуть сьогодишнім днем і на довготривалій час не можуть планувати майбутнє.

За шкалою «Результат» ми бачимо, що чоловіки в цілому задоволені своєю реалізацією та прожитим життям, коли жінки демонструють менший бал, який свідчить про те, що вони наразі несповна вдоволені теперішнім становищем.

Високі показники у чоловіків за шкалою «Локус контролю - життя» свідчать про те, що вони мають уявлення як контролювати своє життя і будувати плани на майбутнє, а жінки не відчують такої стабільності і вважають, що планувати недоречно.

Всі ці відмінності ми пов'язуємо з тим, що ймовірно більшість опитуваних чоловіків біль реалізовані у соціальному вимірі, і саме тому мають впевненість в тому, що все можна налагодити та спланувати, так як в них саме пік зрілого віку і своєї самореалізації.

Скоріш за все скоротилася часова перспектива, оскільки пандемічна ситуація не сприяє продукуванню довготривалих планів та цілей. Це також підтверджується зниженням контролю власного життя та свободи вибору, які спостерігаються під час дослідження. Тобто ситуація, яка склалася через поширення COVID-19, сприяє втраті впевненості в собі та власних рішеннях, відповідальності за життя, формує фаталістичні установки, підвищує напругу та фрустрацію особистості, яка на початку пандемії не мала суттєвих переживань стосовно неї.

Таким чином, у досліджуваних чоловіків трансформація сенсожиттєвих орієнтацій відбулася як корекція життєвих цілей та усвідомлення неконтрольованості подій, зростання напруги стосовно майбутнього, скорочення часової перспективи.

Табл.4. Показники сенсожиттєвих орієнтацій у чоловіків та жінок: вік 45-60(бали)

Шкали	м	ж	t	p-рівень
Цілі	33,25±6,35	37,54±2,98	-3,140	0,005
Процес	32,41±8,14	34,78±4,45	-1,329	0,195
Результат	27,75±4,97	29,29±3,28	-1,423	0,168

Табл.4. (Продовження)

Локус контролю - Я	21,26±4,72	23,56±3,23	-2,146	0,041
Локус контролю - життя	33,00±6,66	35,04±4,03	-1,429	0,166
ОЖ	101,29±17,93	109,33±10,62	-1,862	0,074

За думкою О.Г. Маклакова, середня дорослість є одним із найбільш продуктивних періодів в творчості людини, особливо якщо її діяльність пов'язана з гуманітарними знаннями. Середня дорослість – дуже насичений подіями та відповідними їм внутрішніми змінами період. Конструктивне проходження особистістю кризи середини життя сприяє оновленню життєвих цілей та стратегій. Важливим завданням даного віку є стабілізація самоповаги, яка є центральною ланкою Я-концепції зрілої особистості.

Чоловіки зазвичай більш гостро переживають кризу середини життя через тиск суспільного ідеалу маскулітності як уособлення сили та мужності. У деяких чоловіків деструктивний характер кризи середини життя викликає початок психологічного падіння через алкоголізацію. Чоловіки більше хвилюються за свої сексуальні можливості, що іноді провокує їх зав'язувати позашлюбні сексуальні стосунки. В середній дорослості в зв'язку з досягненням значного соціального статусу та матеріальних статків чоловіки стають привабливими для молодих жінок. В той же час багато жінок відчуває, що стали менш цікавими для чоловіків. Ознаки старіння жінки сприймають як втрачання жіночності та привабливості. Особистісна самореалізація аналізується в зв'язку з переживанням кризи середини життя. Однією з найважливіших сфер залишається родина, зокрема хвилювання викликають самотність чи

сімейні негаразди дітей, турбота про батьків похилого віку, розлучення. Жінки більш болісно реагують на втрату чи згасання кохання, дуже вразливо сприймають розлучення з чоловіком через малу ймовірність подальшого налагодження сім'ї та тривалі попередні стосунки. Жінки частіше страждають від ролівого напруження та ролівого конфлікту.

За результатами, як зазначені у *табл. 4* ми бачимо відмінності за шкалами «Цілі» та «Локус контролю-Я», де найбільший показник у балах належить до жінок.

На нашу думку, такі показники жінок свідчать про наявність у них цілей на майбутнє спираючись на сімейні цінності та догляд за родиною, дітьми – виходячи з вище зазначених вікових характеристик. Але також можемо зазначити, що високі бали за цією шкалою можуть характеризувати не тільки про цілеспрямованість особистості, а і про плани, які не мають опори в теперішньому часі. І саме такий висновок ми пов'язуємо з впливом пандемії COVID-19.

За шкалою «Локус контролю – я» жінки також переважають, і високі бали свідчать про те, що незважаючи на вплив пандемії, жінки відчувають себе сильною особистістю, що вони можуть володіти свободою вибору, а також будувати своє життя у відповідності до своїх цілей. І це на нашу думку пов'язано з тим, що жінки в цьому віці, не зважаючи на кризову ситуацію з невизначеністю у часовому вимірі, мають дбати про родину, близьких та себе і саме ця відповідальність тримає їх.

Висновки. Джерелом ціннісних орієнтацій є сприйняття життя, активність особистості, яка визначає рівень домагань і її бажання. Психолого-педагогічне тлумачення сенсу життя безпосередньо пов'язано із парадигмою, у якій воно реалізоване: рефлексія, психоаналітична; когнітивна; гуманітарна; екзистенціальна парадигми.

Визначено фактори, рушії та умови розвитку трансформації сенсу життя людей у кризових ситуаціях. Цінності відображаються в сенсі життя і ціннісних пріоритетах кожної людини. Тобто кризовій ситуації відбувається трансформація смислової структури особистості: людина намагається знайти сенс своєї ситуації для розуміння та інтерпретації досвіду та свого існування – шукає сенс, який продовжує її існування. У зв'язку з цим паралельно іде трансформація смисложиттєвих орієнтацій особистості у жінок та чоловіків різного віку.

В ході нашого дослідження ми прийшли висновку, що пандемія викликана коронавірусною хворобою COVID-19 внесла певні зміни у СЖО особистостей. Так ми можемо зазначити, що особи молодого віку (16-24) більшою мірою мотивовані пошуку нових вражень, інформації, різноманітних задоволень, шляхів самореалізації, покращенням матеріального становища, підвищенням соціального престижу та професійного статусу. Ці потреби, мотиви та цінності є характерними для осіб даного віку. У зв'язку з цим, ми думаємо, що завдяки своєму віку молоді люди не сильно стурбовані навколишньою ситуацією та швидко можуть адаптуватися до нових умов життя.

Найбільш виражені трансформації, ми спостерігаємо у осіб віку середньої зрілості (36-44 роки). Стосовно цілей життя у жінок, можна припустити, що вони були переглянуті та їх кількість зменшена. Напевне, було враховано реалії часу, які потребують внесення змін у життєві плани. Чоловіки в свою чергу, згідно показників, живуть сьогоднішнім днем і на довготривалий час не можуть планувати майбутнє.

Література

1. Аніщенко О.В. Смисложиттєві орієнтації у професійній діяльності педагога / О.В. Аніщенко // Я – концепція академіка Неллі Ничкало у вимірі професійного розвитку особистості: зб. наук. пр. / редкол. І.А. Зязюн (голова), О.М. Отич та ін. – К.: ІПОД НАПН України, 2014. – С. 174-181.
2. Балл Г. О. Інтегративно-особистісний підхід у психології: впорядкування головних понять [Текст] / Г. Балл // Психологія і суспільство. Тернопіль, 2009. № 4 (38). С. 25–53.
3. Верменич Я. Донбас, як порубіжний регіон: територіальний вибір /Я. Верменич. Київ : Інститут історії України НАН України, 2015. 69 с.
4. Гаженко О. П. Система цінностей і життєвий стиль студентської молоді // Прак. психологія та соц. робота. 2021. № 12. С. 54-58.].
5. Голев С. В., Голева О. С. Методология и методы научного исследования, методика психологического исследования / С. В. Голев, О. С. Голева. Херсон: ОМУРЧ «Украина» ХФ, 2010. 213 с. Ч. 1.
6. Головатий М. Ф. Соціологія молоді : курс лекцій / М. Ф.

Головатий. 2-ге вид., перероб. і доп. К. : МАУП, 2016. 304 с.

7. Казакова Є.С. Трансформація ціннісно-смыслові сфери особистості під впливом вітальної загрози, викликані коронавірусною хворобою COVID-19: гендерний аспект. Проблеми екстремальної та кризової психології. 2022. Т. 1, № 3. С. 131–140.

8. Карпінський К.В. Ідентифікаційна функція сенсу життя. Журнал «Психологічні дослідження», 2017. Том 10 №55

9. Корольчук М. С., Трофімов Ю. Л. Методологічні та теоретичні проблеми психології / М. С. Корольчук, Ю. Л. Трофімов. К.: Ніка-Центр, 2019.

10. Мурзіна О. А. Формування професійних ціннісних орієнтацій майбутніх юристів у процесі фахової підготовки : автореф. дис. канд. пед. наук : [спец.] 13.00.04 теорія і методика проф. освіти / Мурзіна Олена Анатоліївна ; КПУ. К., 2017. 20 с.

11. Оніщенко Н. В., Казакова Є. С. Психологічні особливості сприйняття ситуації навколо пандемії COVID-19: Проблеми екстремальної та кризової психології 2021. № 2(2) - 6-18 с.

12. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Вікова психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 376 с.

13. Чайка Г.В. Ціннісно-смыслова сфера у кризові періоди розвитку особистості. Актуальні проблеми психології. 2015. Т. 9, № 6. С. 93–101.

14. Мінфін. Коронавірус в Україні. index.minfin.com.ua.

URL: <http://index.minfin.com.ua/ua/reference/coronavirus/ukraine/> (дата звернення: 05.04.2023).

15. Rowe AJ, Mason R. O. *Managing with Style: A Guide to Understanding, Assessing and Improving Decision Making*. San Francisco, CA: Jossey - Bass, 1987.

*L. Perelighina, professor of the Department of Psychology of Activities in Special Conditions
D. Pokhilko, leading researcher of the educational and scientific laboratory of extreme and crisis psychology*

National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv (Ukraine)

CHANGES IN MEANINGFUL LIFE ORIENTATIONS OF AN INDIVIDUAL UNDER THE INFLUENCE OF THE COVID-19 PANDEMIC

The study of meaningful orientations of the individual is a relevant topic, in our opinion, precisely because foreign and domestic researchers have not yet come to a unified interpretation of this concept. And this makes a certain sense, because the formation and development of the value-meaning sphere is influenced by many factors (age, motivation, personality orientation, self-concept, socialization, etc.) and to this day is one of the topical topics of in-depth research and study.

In our research, we study the impact of the coronavirus disease caused by COVID-19 and changes and transformations in the meaningful orientations of the individual.

It is shown that the situation surrounding the pandemic for a certain part of the interviewees is a crisis event that determines in a certain way transformational processes in the value-meaning sphere of the individual.

Under the influence of the pandemic, people's ideas began to change, the process of everyday life changed, restrictions and prohibitions appeared. At the same time, the need of a person to comply with the requirements to prevent the spread of the virus, the need to control one's own behavior and the behavior of others becomes a reality, a socially friendly attitude is replaced by suspicion and stigma. People all over the world no longer live the way they used to - this way of life has become a new social reality for everyone.

All identified transformations of the value-semantic sphere of men and women indicate, however, that depending on the influence of the new social situation, in our study it is the quarantine restrictions caused by the coronavirus disease COVID-19, clearly manifested in the active development of moral, value and aesthetic feelings, the development of new social roles (economic, professional, civil, family, domestic, etc.); adjustment of interpersonal relations; consolidation or reconstruction of old ones takes place, as well as the formation of new inclinations and interests, determination of life prospects and meaningful life orientations of the individual.

According to the results, it can be seen that there are no differences between men and women on the scales of SHO among young people, at the same time differences are noted in all other groups, but it should be noted that the biggest differences are observed in the 3rd age group on the scales "Goals", "Result", "Locus" control of life", "Consciousness of life".

Keywords: meaningful life orientations; value-meaning sphere; coronavirus disease.

References

1. Anishchenko O.V. Smyslozhyttievi oriientsatsii u profesiinii diialnosti pedahoha / O.V. Anishchenko // Ya – kontseptsiiia akademika Nelli Nychkalo u vymiri profesiinoho rozvytku osobystosti: zb. nauk. pr. / redkol. I.A. Ziaziun (holova), O.M. Otych ta in. – K.: IPOOD NAPN Ukrainy, 2014. – C. 174-181.
2. Ball H. O. Intehrativno-osobystisnyi pidkhdid u psykholohii: vporiadkuvannia holovnykh poniat [Tekst] / H. Ball // Psykholohiia i suspilstvo. Ternopil, 2009. № 4 (38). C. 25–53.
3. Vermynych Ya. Donbas, yak porubizhnyi rehion: terytorialnyi vybir /Ia. Vermynych. Kyiv : Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 2015. 69 s.
4. Hazhenko O. P. Systema tsinnosti i zhyttievyi styl studentskoi molodi // Prakt. psykholohiia ta sots. robota. 2021. № 12. S. 54-58.].
5. Holey S. V., Holey O. S. Metodolohyia y metody nauchnoho yssledovanyia, metodyka psykholohycheskoho yssledovanyia / S. V. Holey, O. S. Holey. Kherson: OMURCh «Ukrayna» KhF, 2010. 213 s. Ch. 1.
6. Holovatyi M. F. Sotsiolohiia molodi : kurs lektsii / M. F. Holovatyi. 2-he vyd., pererob. i dop. K. : MAUP, 2016. 304 s.
7. Kazakova Ye.S. Transformatsiia tsinnisno-smyslovoi sfery osobystosti pid vplyvom vitalnoi zahrozy, vyklykanoi koronavirusnoiu khvoroboiu COVID-19: hendernyi aspekt. Problemy ekstremalnoi ta kryzovoi psykholohii. 2022. T. 1, № 3. S. 131–140.
8. Karpinskyi K.V. Identyfikatsiina funktsiia sensu zhyttia. Zhurnal «Psykholohichni doslidzhennia», 2017. Tom 10 №55
9. Korolchuk M. S., Trofimov Yu. L. Metodolohichni ta teoretychni problemy psykholohii / M. S. Korolchuk, Yu. L. Trofimov. K.: Nika-Tsentr, 2019.
10. Murzina O. A. Formuvannia profesiinykh tsinnisnykh oriientsatsii maibutnykh yurystiv u protsesi fakhovoi pidhotovky : avtoref. dys. kand. ped. nauk : [spets.] 13.00.04 teoriia i metodyka prof. osvity / Murzina Olena Anatoliivna ; KPU. K., 2017. 20 s.
11. Onishchenko N. V., Kazakova Ye. S. Psykholohichni osoblyvosti spryiniattia sytuatsii navkolo pandemii COVID-19: Problemy ekstremalnoi ta kryzovoi psykholohii 2021. № 2(2) - 6-18 s.
12. Serhieienkova O. P., Stoliarchuk O. A., Kokhanova O. P., Pasiaka

O. V. Vikova psykholohiia. Navch. posib. –
K.: Tsentr uchbovoi literatury, 2012. – 376 s.

13. Chaika H.V. Tsinnisno-
myslova sfera u kryzovi periony rozvytku
osobystosti. Aktualni problemy psykholohii.
2015. T. 9, № 6. S. 93–101.

14. Minfin. Koronavirus v
Ukraini. index.minfin.com.ua.

URL:

[http://index.minfin.com.ua/ua/reference/cor
onavirus/ukraine/](http://index.minfin.com.ua/ua/reference/coronavirus/ukraine/) (data zvernennia:
05.04.2023)

15. Rowe AJ, Mason R. O.
Managing with Style: A Guide to
Understanding, Assessing and Improving
Decision Making. San Francisco, CA: Jossey
- Bass, 1987.

Надійшла до редколегії: 29.03.2023

Прийнята до друку: 14.04.2023